

## 21. Yüzyılda Çin'in Sürdürülebilirlik Paradigması: Ekolojik Medeniyet

Ayser İLHAN<sup>1</sup>, Tendü Hilal GÖKTUĞ<sup>1\*</sup>

**ÖZET:**1970'lerden beri Çin, dünyada gelişen endüstri medeniyetini geleneksel kültüründen koparak uygulamaya başlamış ve yapmış olduğu reformlarla hızlı bir gelişme trendi yakalamıştır. Çin, hızlı endüstriyelleşme ve çarpık kentleşme ile birlikte toplumun refahını olumsuz yönde etkileyen çeşitli ekolojik ve sosyal sorunlarla hem akademik hem de politik düzeyde mücadele etmeye başlamıştır. Bu bağlamda 20. yy.'ın sonlarından itibaren "Ekolojik Medeniyet" paradigmasını geliştirmiştir. Bu çalışmanın amacı, ekolojik medeniyet kavramının ve ortaya çıkışındaki etmenlerin açıklanması, ekolojik medeniyetin boyutlarının ve sürdürülebilir kalkınma ile ilişkisinin irdelenmesi ve günümüz Türkiye'sinin sürdürülebilir kalkınma politikaları kapsamında bu paradigmanın değerlendirilmesidir.

**Anahtar Kelimeler:** Ekolojik medeniyet, Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir kalkınma, Çin

### China's Sustainability Paradigm in the 21st Century: Ecological Civilization

**ABSTRACT:** Since the 1970s, China has begun to implement the developing industrial civilization in the world alienated from its traditional culture and has achieved a rapid development trend as a result of the reforms it has made. As a result of rapid industrialization and distorted urbanization, China has begun to tackle various ecological and social problems that adversely affect the well-being of society both academically and politically. In this context, it has developed the "Ecological Civilization" paradigm since the end of the 20th century. This study aims to explain the concept of ecological civilization and the factors in its emergence, examining the dimensions of ecological civilization and the relationship between sustainable development, evaluation of this paradigm within the scope of sustainable development policies of today's Turkey.

**Keywords:** Ecological civilization, Sustainable, Sustainable development, China

<sup>1</sup>Ayser İLHAN (Orcid ID: 0000-0002-0063-6776), Tendü Hilal GÖKTUĞ (Orcid ID: 0000-0001-7544-9943), Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Aydın, Türkiye

\*Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Tendü Hilal GÖKTUĞ, e-mail: tgoktug@adu.edu.tr

## GİRİŞ

Endüstri Devrimi sonrası dünyada teknolojik gelişmelerde yaşanan ilerlemelerle birlikte, ekonomik olarak büyüme sağlanmış ve beraberinde maddi zenginlik artmış, sermaye birikimi çoğalmış ve tüketim hızla artmıştır. Bunun sonucunda toplumların endüstri medeniyetine doğru geçişi başlamıştır (Pan, 2015; Marinelli, 2018). Özellikle 19. yy. itibariyle ekonomik büyüme ile sermaye birikimindeki artış kentleşmenin hızlı bir şekilde gerçekleşmesine neden olmuştur. Endüstriyel Medeniyet, insanların yaşam kalitesini iyileştirmeyi amaçlarken doğal kaynakları sınırsız şekilde kullanmış, bunun neticesinde doğal kaynakların yok olma tehdidi ve çevreyle ilgili ciddi sorunları da beraberinde getirmiştir (Gare, 2012; Pan, 2015; Schmitt, 2016).

20. yy. Avrupa kentlerinde özellikle ağır kömür kullanımı ciddi hava kirliliklerine sebebiyet vermiş, İngiltere'de 1952 yılında hava kirliliğinin yol açtığı asit yağmurları sebebiyle 4000'den fazla kişi hayatını kaybetmiştir. Ayrıca nehirlerde görülen ağır metaller, içme suyu sıkıntısına neden olmuştur. Endüstri medeniyetinin yönlendirdiği ekonomik kalkınmanın neden olduğu ekolojik krizler başta Avrupa olmak üzere tüm dünyada dikkatleri çevre sorunlarına çevirmiş ve 60'lı yıllardan itibaren çevre sorunlarına ilişkin çeşitli çalışmalara yer verilmiştir. Biyolog Rachel Carson, 1962 yılında yayınladığı "Silent Spring" "Sessiz Bahar" çalışmasında yoğun olarak kullanılan kimyasal ilaçların ekosistemdeki canlılara verdiği zararlara ilişkin çevresel sorunlara değinmiştir (Carson, 2002; Weii vd., 2011; Pan, 2016). 1972 yılında ise Roma Kulübü tarafından hazırlanan "Büyümenin Sınırları" kitabında da aynı şekilde çevre sorunları ve olumsuz etkilerine dikkat çekilmiştir (Pan, 2016). Aynı yıl 5-16 Haziran tarihlerinde Stockholm'de Birleşmiş Milletler İnsani Çevre Konferansı (Stockholm Konferansı) düzenlenmiştir. Stockholm Konferansı uluslararası çapta, aralarında Çin'inde yer aldığı 113 ülkenin katılımıyla gerçekleşmiş ve çevre sorunları uluslararası gündemde değerlendirilmeye başlanmıştır (Pan, 2015; Kuhn, 2016; Wang, 2016). Sürdürülebilirlik düşüncesinin ilk olarak ortaya çıkışı ve kavramsal olarak benimsenmesi bu konferansta gerçekleşmiştir. Ayrıca çevresel kaynakların korunması ve gelecek nesillere aktarılması, ekonomik ve sosyal gelişmede çevrenin de gözetilmesi hakkında ilkeler belirlenmiştir (Bozdoğan, 2010; Handl, 2012; Pan, 2015).

Bu dönemde araştırmacılar, dünya üzerindeki kaynakların sınırlı olduğunu (özellikle fosil yakıt kaynağı) ancak giderek artan dünya nüfusu göz önüne alındığında doğal kaynakların ancak kısıtlı bir süre daha yeterli olacağını bu nedenle de ekonomik gelişmeyi ve sürekli büyümeyi temel alan endüstri medeniyetinin çökeceğini ifade etmişlerdir (Pan, 2016). Aynı yıllarda benzer şekilde Çin'de de yaşanan ekonomik büyüme ve kentleşme hareketleri endüstri medeniyetinin kalkınma paradigmasının ana akım olarak kabul edilmesini sağlamıştır (Schmitt, 2016; Marinelli, 2018). Bu sebeple Çin'de de yaşanan çevresel sorunlara ilişkin hem akademik alanda hem de merkezi yönetim tarafından çözüm yolları aranmaya başlanmıştır. Stocholm Konferansı başta olmak üzere diğer uluslararası çevre sözleşmelerinden de etkilenen Çin, 1970'li yıllardan itibaren "Sürdürülebilir Kalkınma" çerçevesinde gelişmeyi benimsemiştir. 1980'li yıllarda ise akademik çalışmalarda "Ekolojik Medeniyet" kavramına yer verilmiş, Çin bu kavramdan daha sonraları siyasi söylemlerinde yer vermeye başlamıştır (Pan, 2016)

Çin'de ortaya çıkan ve Batı'nın "Sürdürülebilir Kalkınma" düşüncesine paralel bir paradigma olan "Ekolojik Medeniyet" uluslararası literatürde pek çok yazar tarafından ele alınmış bilimsel, felsefi ve politik yönlerden incelenmiş ve sürdürülebilir kalkınma düşüncesi ile karşılaştırılmıştır. (Anonim, 2013; Gare, 2017;Heurtebise, 2017). Ancak ulusal literatürlerde "Ekolojik Medeniyet" kavramını inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yönü ile gerçekleştirilen bu çalışmanın ulusal literatüre katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Çalışmada Ekolojik Medeniyet paradigmasının kökeni ve

boyutları açıklanarak batının sürdürülebilirlik düşüncesi ile karşılaştırılmış ve ekolojik medeniyet kavramı Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma politikaları bağlamında değerlendirilmiştir.

### Ekolojik Medeniyet Kavramının Ortaya Çıkışı

1970'li yılların sonlarından itibaren Çin, ekonomik açıdan uygulamaya başlattığı reformlarla hızlı bir gelişme trendi göstermiştir (Kamacı, 2010; Marinelli, 2018). 1978 yılında, merkezi planlı bir ekonomiden piyasa ekonomisine yönelmiş ve 1980-2010 yılları arasında ortalama yıllık büyüme oranı %10 civarında kaydedilmiştir (Anonim, 2013; Kuhn, 2016). Dünya'da gelişen bir trend olarak endüstriyelleşme ve kentleşme politikalarını takip eden Çin, geleneksel kültüründen koparak, endüstri medeniyetini taklit etmeye başlamıştır (Pan, 2015). 21. yy. girerken Çin hızlı şekilde endüstriyelleşmesi ve beraberinde kentleşmenin artması doğal kaynakların kontrolsüz şekilde kullanımına, aşırı enerji tüketimi, çevre kirlilikleri gibi temel ekolojik bozulmalara neden olmuştur (Anonim, 2013; UNEP, 2016). İnsan sağlığını ciddi boyutlarda etkilemeye başlayan kirlilik, Çin tarafından hem akademik düzeyde hem de politik düzeyde gündeme gelmiştir.

Çin'de "Ekolojik Medeniyet" kavramı ilk olarak 1984 yılında tarım ekonomisti Qianji Ye tarafından kullanılmıştır. Qianji Ye, ekolojik medeniyeti, ekoloji ve ekolojik felsefe perspektiflerinden tanımlamıştır. (Pan, 2016; Marinelli 2018) "Ekolojik Medeniyet" paradigmasını Çin'de ilk olarak kullanan Qianji, kavramın akademik düzeyde gelişmesine de katkı sağlamış, 1987 yılında yapılan Ulusal Eko-Tarım Konferansında, Çin'in giderek ekolojik yapısının kötüleştiğini ve ulusal ölçekte ekolojik medeniyetin inşasının teşvik edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. 1999 yılında ise Pekin'de düzenlenen "Xiangshan Bilimsel Konferansı'nda" Qianji, Çin'in içinde bulunduğu ekolojik krizlerin çözümünde 21. yy. girerken sosyo-ekolojik sürdürülebilir bir refah toplumu oluşturmada "Ekolojik Medeniyet" e dayalı gelişmenin ön koşul olarak benimsenmesinin altını çizmiştir (Marinelli, 2018).

2002 yılında Çin Komünist Partisi 16. Kongresinde, ekolojik medeniyet üzerine derinlemesine yapılan çalışmaların artırılması ve yaygınlaştırılması için ülkedeki akademik çevrelerin görevlendirilmesine karar vermiştir. Ayrıca bu kongrede ekolojik medeniyet kavramı açıkça kullanılsa bile "orta derecede zengin, çok yönlü bir toplum inşa etmeyi ve ekolojik ve çevresel iyileştirme ve sürdürülebilir kalkınmanın hedeflerini koymayı" önerilmiştir (Gare, 2012; UNEP 2016). 2007 yılında 17. Kongresinde ilk kez "Ekolojik Medeniyetin İnşası" önerilmiştir. Bu kongre, kavramın tanımı yapılmamasına rağmen ekolojik medeniyet paradigmasının gelişimi için bir milad oluşturmuştur (Goron, 2018; Xiang-chao, 2018). 2008 yılına gelindiğinde Çin Çevre Koruma Bakanlığı ekolojik medeniyet kapsamında pilot bölgeler ilan etmiştir. 2012 yılında ise 18. Ulusal Kongresi'nde "ekolojik medeniyet" kavramının tanımı yapılmıştır. Ayrıca kavramın politik altyapısı da bu kongrede tartışılmıştır. Mayıs 2014'te, Çevre Koruma Bakanlığı tarafından Yangzhou Şehri (Jiangsu Eyaleti) ve belirlenen diğer şehirlere "Ulusal Ekolojik Medeniyet Gösterge Zonu" (National Ecological Civilization Demonstration) ödülleri verilmiştir. 25 Nisan 2015 tarihinde "Merkez Komitesinin Görüşleri ve Ekolojik Medeniyetin Geliştirilmesine Yönelik Devlet Konseyi" düzenlemiş, bu konseyde ekolojik medeniyet gelişimi ve gelecek için izlenecek yollar hakkında stratejiler belirlenmiştir (Wang, 2016).

Çin'de, sanayiye dayalı gelişim, hızlı kentleşme, artan nüfus, çevre kirlilikleri, doğal kaynaklardaki tahripler, göç, gelir adaletsizliği, işsizlik, sosyal güvenlik gibi toplumun refah olumsuz yönde etkileyen etmenler sebebiyle 20. yy.'ın sonlarından itibaren "Ekolojik Medeniyet" hakkında kapsamlı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Pan, 2015).

### Ekolojik Medeniyet Kavramı

“Ekolojik Medeniyet” paradigmasının kavramsal bütünlüğünün anlaşılabilmesi için öncelikle “ekoloji” ve “medeniyet” kavramlarının tek tek irdelenmesi kavramın anlaşılabilirliği açısından fayda sağlayacaktır.

**Ekoloji:** “Ekoloji” canlı organizmalarının hem birbiri ile olan ilişkileri hem de fiziksel çevre ile olan etkileşimlerinin nasıl olduğunu incelemektedir. Gezegenimizde milyonlarca çeşit canlı türü yaşamakta ve doğal ekosistemin devamlılığı için her canlı türü ayrı bir önem taşımaktadır (Magdoff, 2012; Clayton,2017).

Doğal ekosistemin bir parçası olan insan varlığının devamlılığı ve gelecek nesillere yaşanabilir bir çevre sağlamak için ekolojide ki birçok alt uzmanlık çalışmaları bizlere doğal ekosistemlerin korunması, doğal kaynakların doğru bir şekilde yönetilmesi hakkında bilgi vermektedir. Günümüzde doğal ekosistemde yaşanan büyük tahribatlar, küresel ısınma ve etkileri ekolojinin önemini bizlere bir kez daha göstermiştir. Doğal çevrenin korunması ve sürdürülebilirliği sadece insan varlığı açısından değil en küçük organizmalar dahil tüm canlılar için hayati önem taşımaktadır. (Gare, 2012; Clayton,2017)

**Medeniyet:** “Medeniyet” (civilisation) kelimesi Latince "civilis" yani "şehirle ilgili" anlamındadır. Medeniyet; belirli insan topluluğunun başta sosyal ve ekonomik olmak üzere bilim, sanat, politika alanlarında gelişmişlik düzeyine ulaşması şeklinde tanımlanabilir. İnsanlığın var oluşundan itibaren pek çok medeniyet yeryüzünde yer almıştır. Ancak zaman içerisinde medeniyetlerde doğar, gelişir ve sonrasında yok olurlar (Gare, 2016; Foster, 2017).

Tarihte Sümer, Mısır, Maya Çin gibi pek çok büyük medeniyetler yer almış ve bu medeniyetler dünya üzerinden aynı anda var olabilmıştır. Ancak 19. yy.'a gelindiğinde Avrupa'da gerçekleşen endüstriyel devrim sonrası üretim biçimlerinin değişmesi, ekonomik gelişmeler ve hızla artan kentleşme; *endüstri toplumunu* ortaya çıkarmıştır (Pan, 2016).

Yaşanan bu değişim sonrası teknolojik gelişmelerde de hızlı bir sıçrayış yaşanmış dünya nüfusu giderek artmaya başlamıştır. Küreselleşme, ulaşım ve iletişim sistemlerindeki teknolojik gelişmeler, medeniyetler arasındaki mesafeleri silerek modern medeniyete doğru bir dönüşüm sağlamıştır. Endüstriyel toplumdan başlayarak günümüzdeki modern toplumlar doğal kaynakları sürekli tüketerek büyümeye devam etmiştir. Bu hızlı büyüme doğal çevrede büyük tahribatlara neden olmuştur (Pan, 2015; Heurtibise, 2017). Doğal çevrenin tahribatı ve geri dönülmez sonuçları, modern toplum paradigmasında yeni arayışlara gidilmesine neden olmuştur. Bu konu hakkında, araştırmacılar; “Ekolojik Medeniyet’in”, modern medeniyetin ötesine geçen yeni bir medeniyet olabileceğini belirtmişlerdir (Wang, 2016; Pan, 2016; Gare, 2017).

**Ekolojik medeniyet:** “Ekolojik Medeniyet”, kavramının benimsenmesine öncelik eden Çin, kavramın oluşumunda geleneksel inanış ve kültüründe yer alan insan ve doğa ilişkisinden yararlanmıştır. (Pan, 2016) “İnsan ve doğa arasındaki uyumlu ilerlemenin, toplumun maddi ve manevi kazanımlarını kapsayan bir toplumsal uygarlık biçimi olarak” (Pan, 2015) “Ekolojik Medeniyet” ağırlık olarak Çin kaynaklı akademik çalışmalar yer alsa da daha sonraları Batı kaynaklı literatürlerde de bu kavrama yer verilmiş ve Ekolojik Medeniyet kavramı ile ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Batı literatüründe ilk kez Roy Morrison’ın (1995) “Ekolojik Demokrasi” kitabında tanımlanmıştır. Kavramı, sanayi sonrası dönemde toplumsal medeniyet biçimi olarak ele almış ve demokratik siyaset perspektifinden yaklaşmıştır.

Pan’a (2015) göre; ekolojik medeniyet; “insanın doğaya saygı duyması, doğa ile birlikte varlığını ve birlikte gelişmesini sağlamakla kalmayıp aynı zamanda ekonomik ve yönetim alanlarında da ortak

değerlere dayalı üretim modellerinin oluşturmasıdır.” Bir başka tanımda ise; toplumun yaşam kalitesinin artırılması ve gelişmiş refah seviyesine ulaşmanın doğaya saygılı ve doğal kaynakların kapasitesi gözetilerek, ülke gelişimi için uzun vadeli mekanizmaların oluşturmasını teşvik etmek olarak tanımlanmıştır (Anonim,2016). Kuhn (2016)' göre; ekolojik medeniyet kavramı doğanın, hiçbir kısıtlama olmadan kullanılabilir bir şey yerine yaşamın bir parçası olarak ele alınması ve Çin'in modern gelişimine katkı sağlamada yeşil kalkınmaya öncelik verilmesi şeklindedir. Gare (2012) göre; Ekolojik medeniyet, insanların hayallerini yakalayabilmeleri ve onların ihtiyaçlarına göre harekete geçirebilecekleri geleceğe yönelik yeni bir vizyon sağlar.

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak “Ekolojik Medeniyet”; ekonomik olarak gelişen ancak sürdürülebilir olmayan toplumsal düzenden, ekolojinin sürdürülebilirliğini amaç edinen ve bu düşünce çevresinde şekillenen ekonomik, sosyal, politik bir düzene geçiş biçimi olarak da ifade edilebilir. Bu bağlamda Ekolojik medeniyet içerik olarak, ekolojik krizleri ve felaketleri hafifletmeyi, doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı azaltmayı, çevre, ekonomi ve toplum arasındaki dengeyi iyileştirmeyi kapsamaktadır. (Anonim, 2013).

Antik Çin medeniyetini bir Ekolojik Medeniyet olarak tanımlayan Lu Feng, binlerce yıllık geleneksel Çin kültüründe yer alan insan ve doğanın uyumunu referans göstermektedir. Çin felsefesinde; insan doğanın efendisi değildir, doğayı dönüştürmeye ve fethetmeye çalışmaz. İnsan ve doğa eşittir ve uyum içinde yaşayacaklardır; insan rasyonel olmalı ve doğaya yaklaşımını ayarlamalıdır (Sawyer, 2015) İnsanların temel amaçları, maddi zenginliğin sınırsız birikimi değil, doğanın değerlerinin tanınması ve saygı gösterilmesidir. Pan'a (2015) göre; eğer doğaya saygı duymak ve onu izlemek ekolojik adaleti temsil ediyorsa, “doğa ve insan birlikteliği” aynı zamanda sosyal adalet, yani insan haklarına saygı ve doğal kaynakların adil paylaşımını ve sürdürülebilirliğini de içerir. Ekolojik adalet ve sosyal adalet kavramları ekolojik medeniyet değerlerinin temelini oluşturur (Wang, 2016). Bu perspektiften bakıldığında; *“ekolojik medeniyet, sadece insanların özneliğe sahip olmadığını, aynı zamanda doğanın da bir özneliğe sahip olduğuna inanır; sadece insanların değeri yoktur, doğanın da değeri vardır; sadece insanlar doğaya bağlı değildir, tüm canlılar doğaya bağlıdır”* (Schmitt, 2016).

Ekolojik medeniyet, ekolojik ekonomi ile ekolojik refah gibi maddi medeniyet unsurlarının yanı sıra ekolojik adalet, ekolojik yükümlülükler, ekolojik farkındalık, yasalar, sistemler ve politikalar gibi kültürel unsurları, ekolojik demokrasi gibi politik medeniyet unsurlarını da içermektedir (Marinelli, 2018). Bu anlamda ekolojik medeniyet teknolojik niteliklerin ölçütlerine göre ölçülürse, ilkel medeniyet, tarım medeniyeti ve endüstriyel medeniyetten sonra ortaya çıkan yeni bir medeniyettir. Bu yeni medeniyet sisteminin toplumsal düzeni sağlamada işleyiş biçiminin irdelenebilmesi yönünde ekonomik, politik, sosyo-kültürel ve çevresel boyutları ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir (Sawyer, 2015; Pan, 2016).

### **Ekolojik Medeniyetin Boyutları**

**Ekonomik boyut:** Çin'in 70'li yıllardan itibaren küresel ekonomi ağına katılması ve dışa dönük ticaret politikaları sayesinde büyüyen ekonomisi ile Dünya'nın güçlü ülkeleri arasında yerini almıştır (İnançlı ve Kamacı, 2010). Çin ekonomisi ağırlıklı olarak endüstri kaynaklı üretime bağlı olup özellikle ikincil imalat sanayisinin payı büyüktür. İkincil imalat sanayi; yoğun enerji kullanımına dayanan ve hammadde sağlanması için çevresel kaynakları kontrolsüz şekilde kullanan ağır sanayi üstünlüğüne sahiptir. 1999'dan 2011'e kadar hafif sanayi üretimi, toplam ikincil sanayi üretiminin %42'sinden, %30'un altına düşerken, ağır sanayi oranı %58'den, %70'in üzerine çıkmıştır (Anonim, 2017). Ağır sanayide yaşanan büyüme aynı zamanda hava kalitesinin düşmesine, temiz su kaynaklarının

kirletilmesine, tarım ve orman alanlarında kayıplar gibi ekolojik tahribatlara neden olmuştur (Sawyer, 2015; Anonim, 2016).

Yüksek yatırımların özellikle büyük kentlerde yığılması ve sermaye birikiminin yansıması olarak hızlı bir kentleşme süreci yaşayan Çin; hızlı kentleşme sebebiyle orman ve tarım alanlarına doğru genişleme yaşamış, kentlere yığılan nüfusun ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmiştir. Dolayısıyla sanayiye dayalı olan bu ekonomik kalkınma modeli sürdürülebilir olmayan bir yapıya sahiptir (Pan, 2016). Seri üretim bandına ve sürekli olarak tüketime teşvik eden bu model, maddi zenginliği ön planda tutmuş ve sürekli daha fazla kazanmayı amaçlamıştır (Cheng ve Fan, 2018). Ekolojik Medeniyete dayalı kalkınma modeli ise bu geleneksel modelin olumsuzluklarını ve ortaya çıkardığı sorunları gidermek adına geliştirilmiştir (Pan,2015). Bu sebeple Çin tarafından benimsenen ve Ekolojik Medeniyet kavramının üretim ve yaşam biçimi olarak somutlaştırılmasına katkı sağlayan “Yeşil Kalkınma Modeli” ekonomik büyümeyi bir amaç olarak değil insan refahının artırılması için bir araç olarak görmektedir. Bu nedenle de günümüzde benimsenen ekonomik modellerin aksine insana ve doğaya değer veren maddi kazanım yerine sürdürülebilir ve insan yaşamına değer veren bir sistem kurmaya çalışan Çin, aşağıda belirtilen ilkeleri belirlemiştir (UNEP, 2016; Anonim,2017)



Şekil 1. Ekolojik medeniyet temelli yeşil kalkınma modeli (Anonim,2017)

**Ekolojik tarım:** Çin'in temel sorunlarından olan tarım alanlarının kimyasallarla kirlenmesi nedeniyle kullanılmaması ve ekilebilir alanların yok olma tehditleri Çin'in tarımda dönüşüm yapmasında etkili rol oynamıştır (Cunwang ve ark., 2012). Çin hükümeti, Ekolojik tarım kapsamında, tarım alanlarının mutlak olarak korunması, pestisitler ve kimyasal gübre kullanımlarının önemli ölçüde azaltılmasında sıkı yasaklar ve denetimler getirmiştir (Anonim, 2015). Ayrıca yeni teknolojiler yoluyla tarımsal üretimde verimliliğin artırılmasını hedeflemiştir. “Ekolojik Tarım” tarım arazilerini sadece tarımsal üretim ile sınırlandırmamakta, aynı zamanda tarımsal olmayan ekolojik hizmetlerin değerini de büyük ölçüde artırmaktadır. Şöyle ki; tarım alanlarının estetik değeri, spor değeri, eğlence değeri, kültürel değeri, sağlık değeri gibi olanaklarından faydalanarak tarımsal üretim dışında tarım alanlarında yapılabilecek çeşitli iş kolları yaratmayı amaçlamaktadır (Anonim, 2017).

**Ekolojik sanayi:** Çin'de temel çevre sorunlarının kaynağı olarak gösterilen endüstriyel kaynaklı kirliliklerin en aza indirilmesi, yüksek maliyetlerin azaltılması, üretim biçiminin değiştirilmesi ve daha sürdürülebilir bir modele geçişin sağlanması gibi konuları içermektedir (UNEP, 2016). “Ekolojik Sanayi” ile yenilenebilir enerji sistemlerine (güneş enerjisi, rüzgâr enerjisi, biokütle enerjisi vb.) öncelik verilmesi ve yatırım sağlanması, bu konu hakkında gerekli Ar-Ge çalışmalarının hazırlanması, gerekli ekipmanların oluşturulmasında sanayi girişimlerine destek sağlanması ile başta hava kirliliği olmak üzere çevresel zararların giderilmesi amaçlanmaktadır (Pan, 2016; Delman, 2018) Enerji tasarrufu çalışmalarına ilişkin 2014 yılında 320 proje gerçekleştirilmiş ve bu projeler ile 1.5 milyon ton kömür kullanımı engellenmiştir. Çin hükümeti özellikle enerji tasarrufu ve temiz enerji kaynaklarının kullanımının artırılmasına yönelik çalışmalar için 2011-2014 yılları arasında 1.41 milyar USD

harcamıştır. Ayrıca hükümet tarafından, enerji verimliliği haricinde düşük karbonlu gelişme, yeşil inşaat, sera gazı envanterleri ve karbon emisyonu yönetimi ve izleme sistemleri için bir eylem planı da hazırlanmıştır (Anonim, 2013).

**Ekolojik ticaret:** Yeşil kalkınma ile birlikte değişen ekonomik model, ortaya çıkan hizmetlerin değerinde de değişimlere neden olacağı, “Ekolojik Ticaret” ve bilgi teknolojisinin gelişimi ile birlikte internet, mobil ödeme, e-ticaret, çevrimiçi alışveriş vb. kullanarak daha verimli bir sisteme geçiş sağlanacağı düşünülmektedir. Çevre ve enerji dostu ürünlerin üretilmesi ve bu ürünleri yüksek oranda talep eden bir tüketici profili oluşturulmaya çalışılmaktadır. Ayrıca Çin Ulusal Karbon Ticareti ve Yatırımı ile karbon kullanımının azaltılmasına yönelik teşviklerin artırılmasını destekleyecek politikaların oluşturulması amaçlanmaktadır (Wei ve ark., 2011 ve Anonim, 2017)

**Ekolojik şehir:** Ekolojik şehir konsepti enerji tasarrufu sağlamak ve kentlerde meydana gelen kirliliklerin azaltılması yönünde çalışmaları içermektedir. Yeşil bina sistemleri, düşük karbonlu ulaşım modları ve akıllı kentsel altyapı uygulamaları ile enerji tasarrufu, sıfır atık uygulamaları ile çevresel kirliliğin azaltılması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda Çin-Singapur iş birliği ile 2007 yılında Çin'in Tianjin kentinde Ekolojik Şehir modeli uygulanmış ve Çin'de ilk akıllı enerji sistemini kullanan ve yaya öncelikli tasarımların yer aldığı bir kent planlama çalışması yapılmıştır. Kentte yayaların erişimini kolaylaştıran tasarım ilkeleri benimsenmiş, ayrıca düşük karbon kullanımını teşvik için kentte bisiklet yolları ve bisiklet kiralama merkezleri yapılmış, atık yönetimi, geri dönüşüm ve yenilenebilir enerji sistemlerini içeren yapılar ile enerji tasarrufu sağlanmıştır (Anonim, 2015)

**Politik boyut:**1980'li yıllardan itibaren Çin hükümeti tarafından doğal alanların korunması, kirliliğin önlenmesi, sürdürülebilir gelişme, refah düzeyinin artırılması vb. konularda çeşitli düzenlemelere gidilmiş, konferanslar verilmiş ve birtakım politikalar belirlenmiştir (Pan, 2015; Goron, 2018). 2007 yılında ise “Ekolojik Medeniyet” kavramından ilk defa politik düzeyde bahsedilmiştir. Ekolojik Medeniyet'in inşa edilmesinde her ne kadar çevre, ekonomi, sosyal ve kültürel konular etkili olsa da hayata geçirilmesi ve uygulanması aşamasında gerekli olan birtakım politikalar, kurallar ve denetlemeler, merkezi ve yerel yönetimler sayesinde gerçekleşecektir (Marinelli, 2018). Başkan Hua ekolojik medeniyet hakkında şöyle belirtmektedir;

*“Artan kaynak kısıtlamaları, şiddetli çevre kirliliği ve kötüleşen bir ekosistemle karşı karşıya kalırken, doğaya saygı duyma, uyum sağlama ve koruma ihtiyacı konusunda ekolojik farkındalığımızı arttırmalıyız. Ekolojik ilerleme kaydetmeye yüksek öncelik vermeli ve bunu tüm yönlerde ve tüm ilerleyiş sürecine dahil etmeliyiz. Ekonomik, politik, kültürel ve sosyal ilerleme ile güzel bir Çin inşa etmek ve Çin ulusunun uzun süredir devam eden sürdürülebilir kalkınmasını sağlamak için çok çalışmalıyız.”* Başkan Hua döneminden sonra 2012 yılında görevi devralan Xi Jinping'de aynı şekilde Ekolojik Medeniyet kavramının benimsenmesi ve uygulanması için çeşitli çalışmalar yapmıştır (Gare, 2012). Ekolojik Medeniyet'in inşası ve bu kapsamda Çin Başkanı Xi Jinping tarafından da açıklanan “Çin Rüyası” (China Dream) kavramını ekolojik medeniyetin inşasında önemli bir adım olarak görmekte ve ekolojik medeniyet ile ilişkisinden şu şekilde bahsetmektedir; *“Sıkı kaynak kısıtlamaları, ciddi çevre kirliliği ve ekosistem bozulması gibi korkunç durum karşısında (...) Çin, çevre haklarını ve vatandaşların çıkarlarını etkin bir şekilde koruyan Güzel bir Çin inşa etmeye çalışmaktadır.”* (Schmitt, 2016 ve Marinelli,2018). “Çin rüyası” kavramının özünde *“mavi gökyüzü, yeşil toprak ve temiz suya”* sahip bir Çin oluşturma vizyonu yatmaktadır (Kuhn, 2016). Buna dayanarak 2015 yılında Başkan Xi Jinping ekonomiyi ve Ekolojik Medeniyeti teşvik etmek için, “Ekolojik Çevrenin İnşa Edilmesi Hakkında Eylem Planı” hazırlatmıştır. 2018 yılında Çevre Koruma Bakanlığı'nın ismi, “Ekoloji ve Çevre Bakanlığı” olarak değiştirilmiştir (Wang, 2016).

Sonuç olarak, Ekolojik medeniyet kavramı Çin siyasi sisteminde yakın bir dönemde girmiş olsa da Çin hükümeti endüstriyel toplumun ekolojik topluma evrilmesinin “Ekolojik Bir Medeniyet İnşa Ederek” olabileceği ve kurulan yeni medeniyetin Çin tarafından tüm dünyaya yayılacağına inanmaktadır (Pan, 2016).

**Çevresel boyut:** Çin’de yaşanan ciddi çevre sorunları, sadece doğal kaynakların yok olmasına değil aynı zamanda insanların yaşam kalitesini giderek düşürmüştür. 1.42 milyar kişi ile dünya nüfusunun yaklaşık %20 sine sahip Çin, 2018 yılında CO<sub>2</sub> emisyonu üretiminde % 27.5 ile Dünya’da birinci sırada yer almıştır (Friedlingstein ve ark., 2019). Her yıl Çin’de yaklaşık 1.6 milyon insan hava kirliliği sebebiyle hayatını kaybetmektedir. Greenpeace açıklamasında; Çin’de yer alan maden ocakları ve fabrikalara yakın tarım alanlarında ciddi boyutlarda ağır metal kirliliği tespit etmiştir. Aynı şekilde içme suyu kaynaklarının büyük çoğunluğunda da kirlilik tespit edilmiştir. Ayrıca kuraklık nedeniyle de Çin ciddi su sıkıntıları yaşamaya başlamıştır. Örneğin Pekin’de 2011 yılında yaşanan büyük kuraklık nedeniyle kişi başı içme suyu 107 m<sup>3</sup> e kadar düşmüştür. Bu değer uluslararası kabul edilen kişi başı içme suyu (500 m<sup>3</sup>) değerinin oldukça altındadır (Anonim, 2013).

Dünya’da etkisini gösteren iklim değişikliği ve küresel ısınma sorunu diğer ülkeler gibi Çin’i de yakından ilgilendirmektedir. Yarattığı kirlilik sebebiyle sadece kendi çevresini değil, dünya üzerinde yer alan ekosistemlerinde zarar görmesine neden olmaktadır (Yunhua,2015). Hem uluslararası hem de ulusal ölçekte meydana gelen çevresel krizlerin etkilerini azaltmak ve daha yaşanabilir bir çevre oluşturmak adına Çin hükümeti Ekolojik medeniyet kapsamında çevresel boyutu 4 ana başlık altında incelemiş ve Çizelge 1’deki ilkeleri belirlemiştir.

**Çizelge 1.** Ekolojik medeniyetin çevresel boyutu ve ilkeleri

| Çevresel Boyut                   | İlkeler  |  | Kaynak  |             |
|----------------------------------|--|--|---|-------------|
| <b>Doğal Alanların Korunması</b> | Orman ve Tarım Alanlarının Korunması                         | Sulak Alanların Korunması                                    | Tarihi Peyzaj Değerlerinin Korunması  | Anonim,2013 |
| <b>Su Yönetimi</b>               | Su Kalitesinin İyileştirilmesi                               | Su Kaynaklarındaki Denetimlerin Arttırılması                 | Su Kaynaklarında Tasarrufa Gidilmesi ve Bu yönde Teknolojik Ürünler Geliştirmek | Anonim,2013 |
| <b>Atık Yönetimi</b>             | Katı Atık Bertaraf Tesislerinin Kurulması                    | Atık Su Arıtma tesislerinin Kurulması                        | Geri dönüşüm ve atık yönetimi çalışmaları                                       | Anonim,2013 |
| <b>Enerji</b>                    | Düşük CO <sub>2</sub> emisyonu politikalarının oluşturulması | Düşük CO <sub>2</sub> emisyonu politikalarının oluşturulması | Enerjide Tasarruf Sağlanması  | Anonim,2013 |

**Doğal alanların korunması:** Ekolojik Medeniyet felsefesinde doğanın önemi, sürdürülebilirliği ve insanlığın devamlılığının doğaya saygı ile olabileceği belirtilmiştir (Schmitt,2018). Bu düşünce temel alınarak doğal kaynakların; ormanlar, tarım alanları, önemli havza alanları ve içme suyu kaynaklarının korunmasına ilişkin koruma kararları alınmış ve bu alanlarda yapılaşma yasağı getirilmiştir (Anonim, 2013) Bitki örtüsünü güçlendirmeye yönelik ağaçlandırma çalışmaları yapılmıştır. Koruma bilincinin sağlanması, kentsel ve doğal peyzaj değerlerinin korunması için merkezi yönetim tarafından ağır cezalar getirilmiştir. 2000-2015 yılları arasında Çin’in orman alanı 100.000 km<sup>2</sup>’lik net bir büyüme ile 2000’li yılların başlarından itibaren % 16.6’dan 2015’te% 21.66’ya yükselmiştir. Koruma altındaki sulak alan büyüklüğü % 13 arttırılmış, su ve toprak erozyonuna uğrayan arazilerin büyüklüğü 2000’de 3.56 milyon km<sup>2</sup>’den 2013’te 2.95 milyon km<sup>2</sup> düşerek, altıda biri azalmıştır (UNEP, 2016)

**Su yönetimi:** Çin’in temel sorunları arasında yer alan su yönetimi konusunda yeraltı ve yerüstü su kaynaklarında tespit edilen kirlilik ve bununla birlikte kuraklık sorunu kentsel ve kırsal yerleşmelerde içme suyu sıkıntısına neden olmuştur (Xiang-Chao, 2018). Ekolojik Medeniyet ile su talep yönetiminin güçlendirilmesi, nüfus-ekonomi-su kaynakları arasındaki dengenin desteklenmesi ve su tasarrufunu



sağlayabilen bilinçli bir toplumun inşa edilmesi amaçlanmıştır (Anonim, 2015). Bu bağlamda yüksek verimli su tasarrufu sağlayan teknolojik ürünler tanıtılarak, kentsel alanlarda su tasarrufunun güçlendirilmesi ve işletmelerin su tasarrufu dönüşümü desteklenmiştir. Çin Hükümeti 2010 yılında başlattığı çalışmalarla kırsal alanlarda yaşayan 281 milyon kişiye temiz içme suyu sağlamayı başarmıştır. Çevresel iyileştirme projelerine katılan bu köylerin içme suyu kaynakları korunmuş, atık ve hayvancılıktan kaynaklanan kirlilik etkili bir şekilde kontrol edilmiş ve kırsal çevre iyileştirilmiştir (Anonim,2013; Anonim, 2015).

**Atık yönetimi:** Çin gibi kalabalık bir ülkenin atık üretimi konusunda yeterli altyapıya sahip olmaması nedeniyle evsel, endüstriyel kaynaklı atıklar tarım, orman ve içme suyu kaynaklarına boşaltılmakta ve doğal alanların yapısını bozmaktadır (Hong, 2015). Atık yönetimi ve geri dönüşüm ile kentsel ve kırsal alanlarda yaşanan altyapı sorularının giderilmesi, kirliliğin azaltılması ve temiz bir çevrenin oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu sebeple katı atık ve su geri dönüşüm tesislerinin kurulmasına öncelik verilmiş ve bu konu ile ilgili yatırımlar desteklenmiştir. Ayrıca halkın atık yönetimi ve geri dönüşüm konularında bilgilendirilmeleri sağlanmıştır (UNEP, 2016).

**Enerji:** Çin'in küresel enerji kullanımı ve emisyonlardaki payı diğer tüm ülkelerden daha büyüktür ve Çin'in gelecekte buna devam etmesi beklenmektedir (Turner, 2015) Enerji alanında yapılacak yenilikler ile Çin'in küresel CO<sub>2</sub> emisyonları ve enerji kullanımındaki payının azaltılması amaçlanmaktadır. Özellikle Çin'de ağırlıklı olarak kömür kullanımı yerine Ekolojik Medeniyet ile düşük karbon kullanımının teşvik edilmesi, enerji verimliliği ve çevre dostu enerji sistemlerine geçişin sağlanması, karbon salınımının azaltılmasında büyük katkı sağlayacaktır (Wei ve ark.,2011).

**Sosyo-kültürel boyut:** Sosyo-kültürel boyut, ekolojik medeniyet inşasında insanların refah düzeyinin artırılması, sosyal adaletin sağlanması, ekolojik bilinç ve çevre etiğinin oluşturulmasını ifade etmektedir (Wang, 2016). Çin inaniş ve kültürel yapısı itibariyle Taoizm ve Budizm başta olmak üzere Konfüçyüsçülük gibi akımlardan etkilenecek meydana gelmiştir (Feng, 2015). Her iki din ve Konfüçyüs düşünce sisteminin ortak noktası insanın ve doğanın ayrılmaz bir parça olarak düşünülmesi ve insanların doğaya hükmetmesi yerine uyum sağlaması gerektiği savunulmaktadır (Feng, 2015). Her üç öğretilerde de manevi değerler ve içsellik öneme verilmekte mutluluğun bu sayede elde edilebileceği belirtilmektedir (Pan, 2016). Yaklaşık 5000 yıldır süregelen Çin inaniş biçimi günümüzde de devam etmekte olup 185 milyon Budizm ve 173 milyon kişi Taoizm dinine mensuptur (Miller, 2015).

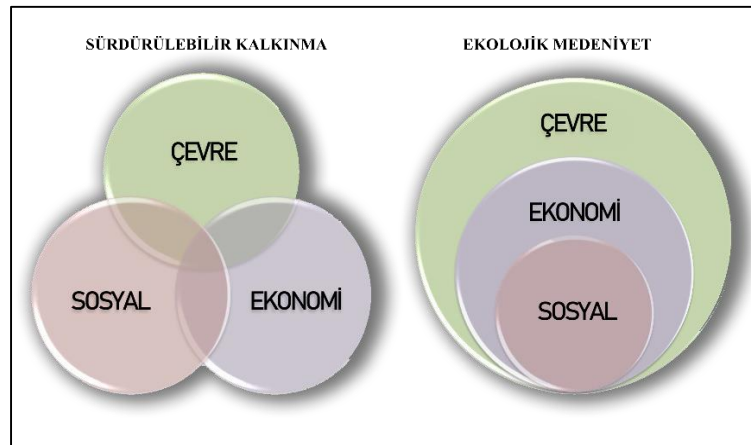
Çin'in sosyo-kültürel açıdan en temel sorunu kırdan kente göç ve beraberinde hızlı kentleşme süreci olarak belirtilmektedir. Yapılan araştırmalara göre; 2012 yılında Çin'in kentleşme oranı %52,6'ya ulaşmıştır. Bununla birlikte kentlerde sosyal hizmetlere tam erişebilen insan sayısı ise sadece kentlerde yaşayan halkın %35,3'üdür (Cunwang, 2012). Bu iki oran arasındaki farka göre 234 milyon kişi kayıt dışı olup kamu hizmetlerinin tümünden faydalanamamaktadır (Anonim, 2013). Çin'de, başta barınma sorunu olmak üzere eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçların giderilmesinde yaşanan sorunlar, kırdan kente göç edenlerin ucuz iş gücü olarak kullanılması ve işçilere herhangi bir hak tanınmaması, buna bağlı olarak gelir dağılımında yaşanan adaletsizlik, sosyal güvenlik eksikleri gibi temel sosyal sorunlar ortaya çıkmıştır (UNEP, 2016) Bunun yanı sıra sanayiye dayalı üretim modeli, kentleşme hareketleri ve Batı etkisi ile gelişen modernleşme çalışmaları Çin inaniş biçimleri ve geleneksel kültürü üzerinde de negatif etkilere yol açmıştır.

Ekolojik Medeniyet ile sosyal yaşamın, inaniş ve kültürel değerler çerçevesinde yeniden ele alarak Çin toplumunun yaşam kalitesinin artırılması, tüketerek mutlu olan bir toplum yerine içsel üstünlük ve manevi değerlere önem vererek insanların daha iyi bir yaşam sürmesi amaçlanmaktadır (Pan,2016). Eski bir Çin deyişine göre: “Bir toplum için tehlikeli olan şey katılık değil eşitsizliktir.”

(Heurtebise, 2017). Bu düşünceden yola çıkarak Çin hükümeti, 2000'li yıllardan itibaren gelir dağılım politikalarının düzenlenmesi, savunmasız gruplara verilen desteğin artırılması, kırsal-kentsel göç bağlantıları yoluyla eşitsizlik konularının incelenmesi ve tüm kent sakinleri için sosyal eşitliğin değerinin yaygın olarak teşvik edilmesine yönelik çalışmalar yapmaktadır (Anonim, 2013; Anonim, 2016).

### Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Ekolojik Medeniyet Kavramı ilişkisi

Sürdürülebilir Kalkınma kavramı Batı'da yaşanan çevresel sorunlar neticesinde, ekolojik medeniyet ise Çin'de meydana gelen ekolojik krizlere çözümler üretmek için oluşturulan kavramlardır (Gare, 2017). Daha yaygın bir kavram olarak karşımıza çıkan sürdürülebilir kalkınma paradigması, ekolojik medeniyet paradigmasının oluşmasında etkili olmuştur. Çin'in insani gelişmenin geleceğiyle ilgili olarak sürdürülebilir kalkınma önemli bir referans konsepti olmaya devam etmektedir. Ancak Çin için sürdürülebilir kalkınma kavramı çevresel sorunlar ve kültürel yapısı göz önüne alındığında tam olarak karşılık bulamamıştır (Pan, 2015). Bu sebeple "Ekolojik Medeniyet" kavramı alternatif olarak önerilmiştir. Çin hükümeti yeni bir medeniyet olarak "Ekolojik Medeniyet'in" inşası için çeşitli çalışmalar yapmaya başlamış, ulusal politikalarından yerel politikalarına kadar bu yaklaşım ile ilgili çeşitli politikalar, uygulamalar ve projelere yer vermiştir (Anonim, 2015). Ekolojik medeniyet kapsam olarak; sürdürülebilir kalkınma kavramının üç temel boyutunu (çevresel, ekonomik ve sosyal) Çin felsefesi ve Çin medeniyetine özgü yapısı ile ilişkilendirerek yeniden tanımlamıştır (Clayton, 2017). Şöyle ki Şekil 2'de görüldüğü üzere sürdürülebilir kalkınma; çevre, ekonomi ve sosyal boyutları aynı değerde kabul etmiş bir gelişim şeması oluşturmuştur. Ancak ekolojik medeniyet doğayı odak noktası olarak, ekoloji temelli ekonomik ve sosyal gelişimi desteklemiştir (Pan, 2016; Clyton, 2017)



Şekil 2: Sürdürülebilir kalkınma ve ekolojik medeniyet ilişkisi (Ecologist, 2017)

Çin'in 2015 yılında yayınladığı Uluslararası Çevre ve Kalkınma İşbirliği Konseyi raporunda sürdürülebilir kalkınma ve ekolojik medeniyet kavramlarının benzer ve farklı yönleri karşılaştırılmıştır. Bu rapora göre;

#### Benzerlikler:

- Doğal kaynakların ve çevrenin korunması
- Yeşil ekonomi ve yeşil endüstriyi destekleme, düşük karbon kullanımı teşvikleri
- Sosyo-ekonomik Gelişiminin sağlanması
- Uygulama ve finansman zorlukları

Her iki kavramda da toplumun gelişmesi, refah seviyesinin yükseltilmesi ve doğal kaynakların korunması amaçlanmaktadır. Ayrıca doğal kaynaklara olan bağımlılığın azaltılması ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerin en aza indirilmesi için yeşil kalkınma yolları teşvik edilmektedir. Sonuç olarak Ekolojik Medeniyet ve Sürdürülebilir Kalkınma kavramları doğanın korunması ve çevresel zararların azaltılmasını temel alan yaklaşımlar olup buna dayalı sosyal ve ekonomik gelişmeyi desteklemektedir.

### **Farklılıklar:**

#### **Sürdürülebilir Kalkınma**

- Teorik olarak; çevresel değer, çevre taşıma kapasitesi, ekonomik gelişme, sosyal gelişme, kalkınma konularına odaklanır.
- Felsefi açıdan insanı ve insan gelişimini temel almaktadır.
- Ölçek bakımından dünya çapında kabul edilen ve uygulanan bir kavramdır.

#### **Ekolojik Medeniyet**

- Ekoloji, ekonomi, sosyal, kültür, etik ve politika konularına odaklanır.
- Felsefi açıdan geleneksel Çin felsefesinde yer alan insan-doğa birlikteliği ve insanın doğayla olan uyumunu temel almaktadır.
- Ölçek bakımından ulusal boyutta kabul edilmektedir ve ulusal kimliğe önem verilmektedir.

Gare (2017)'e göre sürdürülebilir kalkınma modelinde doğa, ekonomik gelişme ve büyüme sağlamak için bir araçtır, sürdürülebilir kalkınma modeli ekonomik gelişmeyi hedeflerken bu gelişmenin sebep olduğu doğadaki tahribatları minimize etmeyi hedeflemektedir. Ekolojik medeniyet ise; çevreye verilen zararların temelinde ekonomik büyüme çabalarının olduğunu kabul etmekte, doğanın ve doğal kaynakların korunmasına ise öncelikli olarak odaklanmaktadır (Arler, 2018). Ekolojik Medeniyet inşası; sosyal, kültürel ve ekonomik dönüşümü içeren, ekoloji başta olmak üzere diğer bilim dalları, felsefe, etik ve politikayı temel alan bir süreçtir (Pan, 2015).

### **SONUÇ**

Çin'in gerçekleştirmek istediği, "Ekolojik Medeniyet" ideoloji çerçevesinde insan ve doğa arasındaki uyumun modernleştirilmesidir. Bu modernleşme, sadece insanların maddi yaşamının artan ihtiyaçlarını karşılamak için değil, aynı zamanda insanların güzel bir çevrede yaşama isteklerini karşılamaktır (Xiang, 2018). Bu bağlamda ekolojik medeniyet inşası, siyasi kültürün savunuculuğu ve toplumun desteğine ihtiyaç duyan uzun vadeli, sistematik ve yenilikçi bir proje sürecidir (Cheng ve Fan, 2018). Bu süreçte özellikle Çin vatandaşlarının yaşanan ekolojik krizler ve ekonomik sorunlar neticesinde hükümetten beklentileri yüksektir. Schmitt (2018) göre; Çin siyasi sisteminin otoriter yapısına rağmen iktidarın "Ekolojik Medeniyet" ideolojisinin benimsenmesi ve özellikle çevrenin korunmasına ilişkin çalışmalar yürütmesinin diğer ülkeler tarafından ders niteliğinde olacağı belirtilmiştir. Çin ekolojik medeniyet inşası için hem akademik boyutta hem de iktidar tarafından başlatılan projeler ile bu ideolojinin hayata geçirilmesi için çeşitli çalışmalar yapmıştır. Gare (2017) göre; Çin'in kavramı, kendi kültürü ve inanç sistemi çerçevesinde şekillendirdiği, kültürel ve sosyal bir dönüşümü kapsadığını, Avrupa medeniyetinden örnek aldığı bilimsel çalışmalar kapsamında birleştirerek oluşturmuş fakat bu ideolojinin gerçekleştirmek istenen bir rüya olduğu şeklinde belirtmiştir.

Çin'in geleneksel yapısında yer alan ekolojik kültür ışığında endüstriyel medeniyetin sorunlarına çözümler oluşturmak ve ekolojik medeniyet inşa etmek, Çin'in gelişiminde temel alınan bir vizyon olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Çin hükümetinin çevre ile ilgili birimler kurması, çevre koruma kanunları çıkarması, yenilenebilir enerji sektörüne verdiği öncelikler, kirliliklerin önleme

denetimlerinin artırılması, düşük karbon uygulamaları gibi çalışmalar gelecekte de kavramın geliştirilmesi ve uygulanması yönünde umut vadetmektedir.

Bununla birlikte Ekolojik Medeniyet kavramı, batı ülkelerindeki farklı bilim insanları tarafından ele alınarak, Batı'nın sürdürülebilir kalkınma politikalarının başarıya ulaşabilmesinin ancak, Ekolojik Medeniyetin temelinde yatan felsefesi gibi güçlü bir insan- evren birliği düşüncesi temelinde uygulanması gerektiğine dikkat çekerek Ekolojik Medeniyeti düşünüş biçimi çerçevesinde Batı'ya örnek göstermişlerdir (Heurtebise, 2017). Nitekim Antik Yunan'da İnsanı "düşünen bir hayvan olarak" tanımlayan Aristo'nun bu düşüncesi ile birlikte doğanın sırlarını çözmeyi başarabileceğini düşünen Batı toplumu tek tanrılı dinlere geçişle birlikte Eski Ahit'teki Yaradılış Efsanesi'nde bahsedildiği gibi kendini doğanın efendisi olarak görmeye başlamıştır. İnsan merkezli bir geleneğe sahip olan Batı'nın yıllar içerisinde bilim ve teknolojiye hızlı ilerleyişi ve Sanayi Devrimi ise insanları üzerlerinde egemenliğe sahip oldukları bütün diğer yaratıklardan farklı gören, dünyayı çok geniş ve bu nedenle insanlar için sınırsız fırsatlar sağlayan bir yer olarak tanımlayan insan merkezci ve ekoloji karşıtı olan "Egemen Batı Dünya Görüşü"nü geliştirmiştir (Özerkmen, 2017). Her ne kadar bu görüş 1970'lerden sonra artan çevresel felaketler ile birlikte yerini insan-doğa ittifakına bırakmış olsa da bu ittifak henüz tam anlamı ile insan ve doğa ilişkisi arasındaki "bütünsellik" olgusuna yaklaşmamıştır.

Oysaki Ekolojik Medeniyet paradigması Çin için bir nevi öze dönüştür. Bu "öz" ise insan- doğa bütünselliğidir. Bütünsellik düşüncesi Uzakdoğu'da binlerce yıldır halkın inanış biçimi olan Taoizm, Budizm ve Hinduizm dinlerinin merkezinde yer alırken aynı düşünce biçimi tasavvuf felsefesinde de görülmektedir. Tasavvuf felsefesinde Alem, Tanrı ve Dünya bir bütünlük içinde ele alınmaktadır. Her ne kadar diğer tek tanrılı dinlerde olduğu gibi İslamiyet'te de insanlar diğer canlılardan daha üstün tutulsa da (örn; "Ey İsrail Oğulları! Size verdiğim nimeti ve sizi dünyalardan üstün tuttuğumu hatırlayın" Bakara Suresi, 122. Ayet) Kur'an'da insan ve doğa arasındaki dengeyi ve uyumu konu alan ayetler de vardır. Bu ayetlerde doğal dengenin korunması gerektiği, aksi takdirde sonuçlarının insanoğlu için zararlı olacağı belirtilmiştir. Örneğin Rahman Suresi 7-9. ayetlerde "O, göğü yükseltmiştir, dengeyi koymuştur. Artık dengeye tecavüz etmeyin. Dengeyi doğru tutun. Dengeyi bozmayın." ifadesi yer almaktadır (Özerkmen, 2017).

Bununla birlikte bütünsellik düşüncesi bin yıllardan beri Türklerin yaşam felsefesinde yer alıp Kabak (2018)'in da belirttiği gibi mitolojik dönemde Türklerin inanış biçimi olan animizmin bir sonucu olarak doğada var olan her şey zayıf veya güçlü, önemli veya önemsiz gibi hiçbir ayırım yapılmaksızın kutsal olduğu kabul edilmiştir. Başak bir deyişle bozkır kültürü içerisinde doğa ile iç içe yaşamayı sürdüren Türklerin doğa ile ilişkisi sadece tarım ve hayvancılık gibi sosyo-ekonomik boyutta kalmamıştır. Bu ilişki, Türkleri inanç ve düşünce boyutunda da etkileyerek doğaya saygı duyan, doğayı bir kaynak olarak değil bir yaşam alanı olarak gören ve insanı da bu alanın bir parçası olarak niteleyen bir perspektiften bakmasını sağlamıştır.

Gelişmekte olan ülkelerden biri olan Türkiye'de ise sürdürülebilir kalkınma kavramı, 2000'li yıllardan itibaren kalkınma planları, politika ve stratejilerde ağırlıklı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ancak ilk kez VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1990-1994) bahsedilmiştir (Terzi, 2017). Ülkemizde sürdürülebilir kalkınma kapsamında 5 yıllık Kalkınma Planlarında çevre sorunları; iklim değişikliği, hava, su ve toprak kirliliği, tarım ve orman alanlarının yok edilmesi, sosyo-ekonomik sorunlar; yoksulluk, işsizlik, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, gelir adaletsizliği gibi konular hakkında çözümler üretilmeye çalışılmaktadır. Ancak sürdürülebilir kalkınma stratejisinin ana hedefi ekonomik, ekolojik ve sosyal boyutların bütünlük bir şekilde ele alınması iken, ülkemizde kalkınma planları bu entegrasyonun sağlanmasında zayıf kalmakta ve çevre yönetiminde başarısızlığa uğramaktadır. Başka bir deyişle bu başarısızlığın temel nedeni ise hazırlanan sürdürülebilir kalkınma politikalarının ve planlarının

uygulamaya aktarılamamasıdır. Bununla birlikte 1984'ten (Bern Sözleşmesi) beri ülkemizin taraf olduğu 30'un üzerinde uluslararası çevre anlaşması bulunmasına rağmen çevre sorunları devlet politikaları içerisinde yeterli düzeyde yer almaması ise toplumda çevresel problemlerin çözülemeyeceğine dair otoriteye karşı güvensizliği yaygınlaştırmıştır (Toprak, 2006). Bu bağlamda Türkiye'nin ekonomik, ekolojik ve sosyal boyutları ile birlikte ele alması gereken sürdürülebilir kalkınma stratejisinin temel felsefesini Türk Kültürü ve İnanışının temel öğelerinde araması daha tutarlı politikaların geliştirilmesinde fayda sağlayacaktır.

## KAYNAKLAR

- Anonim, 2015. "Task Force on the Rule of Law and Ecological Civilization". China Council for International Cooperation on Environment and Development (CCICED) Annual General Meeting, November 9-11, 2015.
- Anonim, 2015. China's Climate Policy Game Changer Forum.
- Anonim, 2016. China's Ecological Civilization and the World.
- Anonim, 2016. South-South Cooperation for Ecological Civilization (Draft): China Council for International Cooperation on Environment and Development. Sustainability 9, 1331.
- Anonim, 2017. The New Era of Green Development: China's Green Transition.
- Anonim, 2013. China Human Development Report: Sustainable and Livable Cities: Toward Ecological Urbanization: English Compiled by United Nations Development Program. –Beijing: China Translation and Publishing Corporation, June 2013 ISBN 978-7-5001-3754-2
- Arlar F, 2018. Revitalizing Traditional Chinese Concepts in the Modern Ecological Civilization Debate. Open Journal of Philosophy, (102-115).
- Bozlaşan R, 2010. Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, (50), 1011-1028.
- Carson R, 2002. Silent Spring. Houghton Mifflin Harcourt.
- Change Intergovernmental Panel on Climate, 1990. Climate Change: The IPCC Scientific Assessment. Mass, Cambridge.
- Clayton P, 2017. What is Ecological Civilization Paradigm? Green Transition Toward Ecological Civilization: A Korea – US Dialogue, Towards Ecological Civilization (Ecociv) Korea Conference, November 7-9, 2017. Claremont Graduate University.
- Cunwang C, Huili H, Jiansheng Q, Kinchi L, Tienjun W, 2012. Ecological Civilization, Indigenous Culture, and Rural Reconstruction in China. Monthly Review.
- Delman J, 2018. Ecological Civilization Politics and Governance in Hangzhou: New Pathways to Green Urban Development. Asia-Pacific Journal: Japan Focus, 16(17/1).
- Ecologist, 2017. Nature's rights: a new paradigm for environmental protection by Mumta Ito.
- Efil Ş, 2018. İnsan-Doğa-Tanrı İlişkisi Sorunu ve Küresel Ekolojik Felaket Karşısında İki Temel Öneri. Beytulhikme Int. J. Phil. 8 (2) 2018
- Feng L, (2015). Cultural and Religious Perspectives on Ecological Civilization. Ecological Civilization: Proceedings. in International Conference on Ecological Civilization and Environmental Reporting
- Foster JB, 2017. The Earth-System Crisis and Ecological Civilization: A Marxian View. International Critical Thought, 7(4), 439-458.
- Frazier AE, Bryan BA, Buyantuev A, Chen L, Echeverria C, Jia P, Xiang WN, 2019. Ecological Civilization: Perspectives From Landscape Ecology and Landscape Sustainability Science. Landscape Ecology (2019) 34: 1.
- Gare A, 2010. Toward an Ecological Civilization: The Science, Ethics, and Politics of Eco-Poiesis. Process Studies, 39(1), 5-38.
- Gare A, 2012. China and the Struggle for Ecological Civilization. Capitalism Nature Socialism, 23 (4), 10-26
- Gare A, 2016. The Philosophical Foundations of Ecological Civilization: a Manifesto for the Future. Routledge.

- Gare A, 2017. From sustainable Development to Ecological Civilization: Winning the War for Survival. *Cosmos and History: The Journal of Natural and Social Philosophy*, 13(3), 130-153.
- Goron C, 2018. Ecological Civilization and the Political Limits of a Chinese Concept of Sustainability, *China Perspectives* [Online], 2018-4 | 2018,
- Handl G, 2012. Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment (Stockholm Declaration), 1972 and the Rio Declaration on Environment and Development, 1992. United Nations Audiovisual Library of International Law, 11.
- Heurtebise JH, 2017. Sustainability and Ecological Civilization in the Age of Anthropocene: An Epistemological Analysis of The Psychosocial and "Culturalist" Interpretations of Global Environmental Risk.
- Hong Y, 2015. Ecological Civilization and Environmental Reporting, Chapter 4. Ecological Civilization: Proceedings. in International Conference on Ecological Civilization and Environmental Reporting.
- Ishwaran N, Hong T, Yi Z, 2015. Building an Ecological Civilization in China: Towards a Practice Based Learning Approach.
- İnançlı S, Kamacı A, 2010. Küreselleşme Sürecinde Çin Ekonomisi ve Türkiye ile Dış Ticaretinin Yapısal ve Sektörel Analizi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 2, 135-162.
- Kabak T, 2018. Toplumsal Ekoloji Bağlamında Türklerin Doğa ile İlişkilerine Genel Bir Bakış: Mandıra Filozofu Filminin Düşündürdükleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(1), 276-291
- Kuhn B, 2016. Sustainable Development Discourses in China.
- Kuhn B, 2019. Ecological Civilization in China.
- Le Quéré C, Moriarty R, Andrew RM, Peters GP, Ciais P, Friedlingstein P, Boden TA, 2015. Global Carbon Budget 2014. *Earth System Science Data*, 7(1), 47-85.
- Li Y, Zhu X, 2019. The 2030 Agenda for Sustainable Development and China's Belt and Road Initiative in Latin America and The Caribbean. *Sustainability*, 11(8), 2297.
- Magdoff F, 2012. Harmony and Ecological Civilization. *Monthly Review*, 64(2).
- Marinelli M, 2018. How to Build a 'Beautiful China in The Anthropocene? The Political Discourse and The Intellectual Debate on Ecological Civilization. *Journal of Chinese Political Science*, 23(3), 365-386.
- Miller J, 2015. Cultural and Religious Perspectives on Ecological Civilization. Ecological Civilization: Proceedings. in International Conference on Ecological Civilization and Environmental Reporting
- Morrison R, 1995. Ecological Democracy. South end Press.
- Özerkmen N, 2002. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 42,1-2,167-185
- Pan J, 2015. Ecological Civilization: A New Development Paradigm. *China Economist*, 10(4), 44.
- Pan J, 2016. China's Environmental Governing and Ecological Civilization. Springer.
- Sawyer J, 2015. Ecological Civilization: Proceedings. In International Conference on Ecological Civilization and Environmental Reporting.
- Schmitt EA, 2016. The Atmosphere of an Ecological Civilization: A Study of Ideology, Perception and Action in Chengdu, China. The Chinese University of Hong Kong, A Thesis Submitted in Partial Fulfillment
- Schmitt EA, 2018. Living in an Ecological Civilization: Ideological Interpretations of an Authoritarian Mode of Sustainability in China. *Critical Approaches to Discourse Analysis Across Disciplines Vol 10 (2)*: 69 -91
- Shuguang M, 2015. Cultural and Religious Perspectives on Ecological Civilization. Ecological Civilization: Proceedings. in International Conference on Ecological Civilization and Environmental Reporting.
- Terzi S, 2017. Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Türkiye'de Uygulanan Çevre Politikası Araçlarının Değerlendirilmesi. Ankara: TC Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.
- Toprak D, 2006. Sürdürülebilir Kalkınma Çevresinde Çevre Politikaları ve Mali Araçlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4), 146-169.
- Turner J, 2015. Environmental Perspective of Ecological Civilization. Ecological Civilization: Proceedings. in International Conference on Ecological Civilization and Environmental Reporting.
- UNEP, 2016. Green is Gold: The Strategy and Actions of China's Ecological Civilization.
- Wang C, 2016. Reflections on China's Socialist Ecological Civilization Construction: Perspectives of Social-Ecological Transformation.

- Wei Z, Hulin L, Xuebing A, 2011. Ecological Civilization Construction is the Fundamental Way to Develop Low-Carbon Economy. *Energy Procedia*, 5, 839-843.
- Xiang-Chao P, 2018. Research on Ecological Civilization Construction and Environmentally Sustainable Development İn The New Era. In *Iop Conference Series: Earth and Environmental Science* (Vol. 153, No. 6, P. 062080). Iop Publishing.
- Xiang-Chao P, 2018. Research on Xi Jinping's Thought of Ecological Civilization and Environment Sustainable Development. In *Iop Conference Series: Earth and Environmental Science* (Vol. 153, No. 6, P. 062067). Iop Publishing.
- Yunhua L, 2015. Environmental Perspective of Ecological Civilization. *Ecological Civilization: Proceedings. in International Conference on Ecological Civilization and Environmental Reporting*.
- Zhao J, Liu X, Dong R, Shao G, 2016. Landsenses Ecology and Ecological Planning Toward Sustainable Development.